

2.1. DANE ADMINISTRACYJNE

Gmina Gruta położona jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w ziemskim powiecie grudziądzkim. Zajmuje obszar o powierzchni 12 255 ha. Graniczy z pięcioma gminami pozostając w ich centrum: od zachodu z gminą Grudziądz, od północy z gminą Rogóźno, od północnego wschodu z gminą Łasin, od wschodu z gminą Świecie nad Osą, a od południa z gminą Radzyń Chełmiński. Północno-wschodnią granicę gminy tworzy rzeka Osa.

Gmina ma kształt dość zwarty, nieco wydłużony w kierunku równoleżnikowym. Maksymalna długość wynosi 17,5 km, szerokość 11,2 km.

Siedzibą władz gminnych jest miejscowość Gruta, która obsługuje rejon sąsiadujących z nią bezpośrednio sołectw w zakresie potrzeb administracyjnych, usługowo-handlowych, oświatowych oraz obsługi rolnictwa.

Wieś gminna – Gruta zlokalizowana jest w centrum gminy, natomiast pozostałe miejscowości są raczej rozproszone po całym obszarze gminy.

Gmina Gruta posiada status gminy wiejskiej. Liczba ludności zamieszkująca gminę wynosi 6 750 osób (dane za rok 2003), co wskazuje na niski wskaźnik zaludnienia (54,52 osoby/1 km²). Sieć osadnicza gminy obejmuje 17 sołectw.

TABELA 1. Wykaz miejscowości wchodzących w skład gminy Gruta.

Sołectwo	Składowe części miejscowości		Liczba osób zamieszkałych w miejscowości
	Nazwa	Rodzaj	
1	2	3	4
Annowo	Annowo	wieś	283
Boguszewo	Boguszewo	wieś	318
Dąbrówka Królewska	Dąbrówka Królewska	wieś	198
	Dąbrówka PGR	przysiółek	76
Gołębiewko	Gołębiewko	wieś	227
		wieś	
Gruta	Gruta	wieś	1 217
Jasiewo	Jasiewo	wieś	214
Kitnowo	Kitnowo	wieś	218
Mełno Cukrownia	Mełno Cukrownia	wieś	215
Mełno	Mełno	wieś	484
	Mełno ZZD	wieś	485
Nicwałd	Nicwałd	wieś	455
Okonin	Okonin	wieś	479
Orle	Orle	wieś	306
Plemięta	Plemięta	wieś	367
Pokrzywno	Pokrzywno	wieś	326
Salno	Salno	wieś	415
Słup	Słup	wieś	324
	Słup Młyn	przysiółek	
Wiktorowo	Wiktorowo	wieś	143
RAZEM			6 750

Źródło: Urząd Gminy Gruta, dane na dzień 31.12.2003 roku.

2.2. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Obszar gminy Gruta, zasadniczo leży w mezoregionie Pojezierze Chełmińskie (315.11), które stanowi północno-zachodnią część makroregionu zwanego Pojezierzem Chełmińsko - Dobrzyńskim (315.1). Jedynie niewielki skrawek w rejonie wsi Pokrzywno wchodzi w skład Kotliny Grudziądzkiej (314.82).

Pojezierze Chełmińskie jest wysoczyzną morenową pomiędzy Doliną Drwęcy, Kotliną Toruńską, Doliną Fordońską, Kotliną Grudziądzką i rzeką Osą. Od wschodu graniczy z Pojezierzem Brodnickim. Makroregiony te wchodzi w skład podprovincji - Pojezierza Południowobałtyckie (315) (według układu dziesiątego J.Kondrackiego). Wysoczyzna morenowa oraz dolina Osy stanowią dwie podstawowe jednostki geomorfologiczne.

2.3. SPOŁECZEŃSTWO

2.3.1. LICZBA LUDNOŚCI I JEJ ROZMIESZCZENIE

Według danych gminnych na koniec 2003 roku gminę Gruta zamieszkiwało 6750 osób. Od końca 1994 roku liczba ludności zmalała o ok. 200 osób, czyli prawie o 3%. W ostatnich latach można zauważyć stałą tendencję spadku ilości mieszkańców gminy.

TABELA 2. Liczba ludności w gminie Gruta

Rok	Liczba mieszkańców
1994	6951
1998	6897
1999	6833
2000	6809
2001	6794
2002	6769
2003	6750

Źródło: Urząd Gminy Gruta, Rocznik Statystyczny woj. kujawsko-pomorskiego

Najwięcej osób mieszka w Grucie i Mełnie. Do najmniej licznych należą Słup Młyn i Dąbrówka PGR. Pod względem feminizacji w gminie Gruta jest prawie równowaga w liczbie mężczyzn i kobiet.

2.3.2. RUCH MIGRACYJNY

Analizując ruch migracyjny gminy można stwierdzić, iż przeważa emigracja. W ostatnich latach tylko rok 1999 nie przyniósł nadwyżki emigrujących nad imigrującymi. Jest to zjawisko niepokojące. Duży wpływ na zaistniałe zjawisko ma problem braku pracy na terenie gminy, w związku z czym, ludzie emigrują do bardziej rozwiniętych przemysłowo i usługowo miejsc, w celu znalezienia zatrudnienia.

TABELA 3. Wymeldowania i zameldowania na pobyt stały

	1994	1998	1999	2000	2001	2002
Zameldowania	69	86	162	94	82	38
Wymeldowania	124	127	162	133	106	43
Stosunek Z/W	-55	-31	0	-39	-24	-5

Źródło: Urząd Gminy Gruta, Rocznik Statystyczny woj. Kujawsko-pomorskiego

2.3.3. PRZYROST NATURALNY

Przyrost naturalny ludności gminy w ostatnim czasie stosunkowo spada. Jest to spowodowane; tak jak i w całej Polsce przyjęciem modelu rodziny posiadającej jedno dziecko. Można też przypuszczać, że kobiety emigrują do innych miejscowości w poszukiwaniu pracy i tam się osiedlają, bądź też zmieniają swoje miejsce pobytu ze względu na męża.

TABELA 4. Ruch naturalny ludności

	1994	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Mażeństw	49	65	58	45	38	70	66
Urodzenia	119	103	81	75	68	73	72
Zgony	55	57	73	65	61	74	76
Przyrost naturalny	64	46	8	10	7	-1	-4

Źródło: Urząd Gminy Gruta, Rocznik Statystyczny woj. kujawsko-pomorskiego

2.3.4. BEZROBOCIE

Problem bezrobocia dotyka znacząco rejonu gminy Gruta. Bez pracy pozostaje tutaj wiele osób. Najbliższym ośrodkiem gdzie istnieje możliwość znalezienia pracy jest miasto Grudziądz. Według danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Grudziądzu stopa bezrobocia dla grudziądzkiego powiatu ziemskiego na dzień 29.02.2004 roku wynosiła 36,4%. Wielkość tą można odnieść do gminy Gruta. Oceniając stan na dzień 31.12.2003 liczba bezrobotnych mieszkańców gminy Gruta wynosiła 831 osób, co stanowi 12,31 % ogólnej liczby ludności gminy. Niepokojącym wydaje się fakt, iż większość bezrobotnych to osoby z wykształceniem zawodowym, podstawowym i niepełnym. Stanowią oni aż 76 % ogółu bezrobotnych.

TABELA 5. Problem bezrobocia w gminie Gruta (Stan na dzień, 31.12.2003r.)

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Liczba bezrobotnych	831	413	418
Bezrobotni wg wykształcenia			
wyższe	10	7	3
Policealne i średnie zawodowe	148	95	53
L.O.	40	30	10
zasadnicze	321	144	177
Podstawowe i niepełne	312	137	175

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Grudziądzu

2.4. UŻYTKOWANIE TERENU

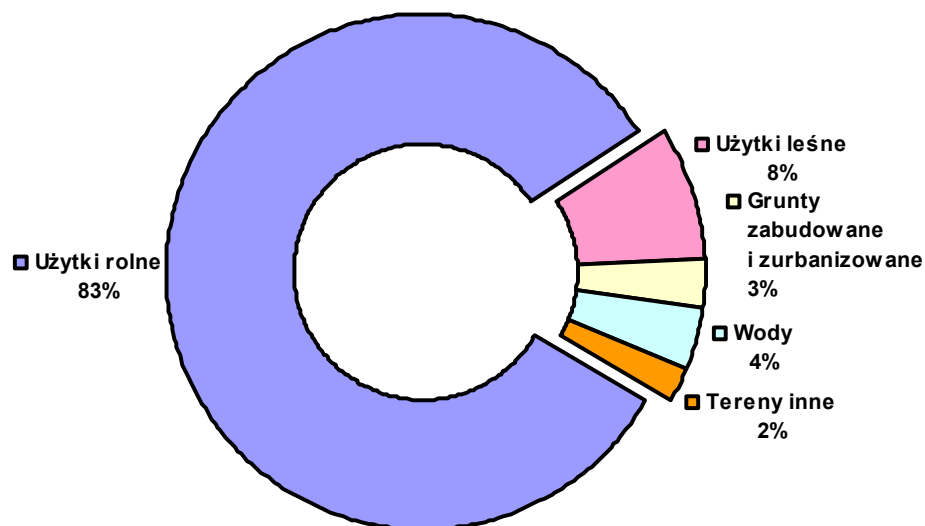
Podstawową formą użytkowania terenu gminy Gruta jest użytkowanie rolnicze. Rozpatrując kryterium obszarowe gminy można stwierdzić, iż jest to gmina wybitnie rolnicza.

Użytki rolne zajmują tutaj 10 095 ha tj. 82,37% powierzchni ewidencyjnej gminy. Użytki leśne zajmują obszar o powierzchni 1 038 ha, co stanowi 8,47 % powierzchni ogólnej, natomiast grunty pod wodami zajmują prawie 4 % powierzchni gminy (480 ha).

Omawiana gmina charakteryzuje się znacznym udziałem obszarów rolniczych, natomiast posiada bardzo niski procent zalesienia, który wynosi 8,47%. Taki jednokierunkowy rodzaj użytkowania gruntów obszaru gminy zasadniczo wpływa na jakość i powiązania zachodzące w środowisku przyrodniczym gminy. Rolnictwo ma tu znaczący udział w

kształtowaniu uwarunkowań przyrodniczych gminy Gruta. W okolicach jezior znajdują się też atrakcyjne tereny dla uprawiania turystyki i rekreacji, lecz ich udział w ogólnej powierzchni gminy jest niewielki i wynosi tylko 1,11%.

WYKRES 1. Struktura podstawowa ewidencji gruntów gminy Gruta

Szczegółową strukturę użytkowania gruntów na terenie gminy Gruta, przedstawiono w tabeli 6 natomiast jej uproszczony schemat na wykresie 1.

TABELA 6. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Gruta

Rodzaje gruntów	Powierzchnia ewidencyjna [ha]	Udział w ogólnej powierzchni [%]	
Powierzchnia ogólna	12 255	100	
Użytki rolne	10 095	82,37	
grunty orne	9 109	74,33	
Sady	135	1,10	
łąki trwałe	270	2,20	
pastwiska trwałe	321	2,62	
grunty rolne zabudowane	222	1,81	
grunty pod stawami	0	0	
grunty pod rowami	38	0,31	
Użytki leśne	1 038	8,47	
lasy	976	7,96	
grunty zadrzewione i zakrzewione	62	0,51	
Grunty zabudowane i zurbanizowane	377	3,08	
tereny mieszkalne	13	0,11	
tereny przemysłowe	26	0,21	
inne tereny zabudowane	13	0,11	
zurbanizowane tereny niezabudowane	0	0	
tereny rekreacyjne wypoczynkowe	13	0,11	
tereny komunikacyjne	drogi	265	2,16
	kolejowe	47	0,38
	inne	0	0
użytki kopalne	0	0	
Wody	480	3,92	
powierzchniowe płynące	208	1,70	
powierzchniowe stojące	272	2,22	
Tereny inne	265	2,16	
użytki ekologiczne	49	0,399	
nieużytki	215	1,754	
tereny różne	1	0,008	

Źródło: Starostwo Powiatowe w Grudziądzu, (stan na dzień 01.01.2004 r.)

2.5. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Na terenie gminy Gruta działały na dzień 31.12.2002 r. 279 podmiotów gospodarczych - jednostek zarejestrowanych w systemie REGON prowadzących działalność gospodarczą. Mieszkańcy gminy zajmują się głównie działalnością rolniczą, ale również przetwórstwem mięsnym, handlem, działalnością budowlaną oraz transportem,

W Grucie, Mełnie i Pokrzywnie skupia się ponad 50% działających podmiotów gospodarczych. Do zakładów związanych z rolnictwem należą: „PACHT” Rolno-Handlowa Sp. z o.o. w Salnie, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Nowa Droga” w Gołębiewku, Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Sp. z o.o.,

Należy wspomnieć, iż na terenie gminy w miejscowości Mełno działała Cukrownia Mełno S.A.. Nieczynna już cukrownia była ważnym dla gminy Gruta zakładem przemysłowym, mającym strategiczne znaczenie dla kierunków rozwoju gminy i rozwoju rolnictwa.

Biorąc pod uwagę powiązania działalności gospodarczej, ważną rolę w dziedzinie rolnictwa odgrywa tutaj Firma „Młyny Produkcyjno-Handlowe Tadeusz Michalczyk”. Firma znajduje się w miejscowości Szczepanki 3, na terenie gminy Łasin. Jest ona jednak głównym odbiorcą pszenicy i żyta od rolników gminy Gruta. Ocenia się, iż ze wspomnianą firmą współpracuje blisko 80% gospodarstw rolnych gminy Gruta.

Do większych podmiotów działających poza rolnictwem, należy wymienić firmę „Bakun” w Pokrzywnie zajmującą się produkcją mebli biurowych i domowych (głównie krzesel obrotowych), oraz firmę „Kerzen Kuhat” w Grucie zajmującą się produkcją i handlem świec. Poza tym w Grucie znajduje się „Rolnicze Biuro Handlowe” zajmujące się sprzedażą środków chemicznych oraz handlem artykułami przemysłowymi oraz Firma „Pole i Ogród” zajmująca się sprzedażą artykułów rolniczych, oraz Skład Nawozów „ Ampol Merol” w Mełnie.

Gmina Gruta posiada na swoim terenie Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Grucie pełniący funkcję gminnego ośrodka zdrowia wraz z placówkami mu podległymi w miejscowości Nicwałd i Mełno, pełniącymi funkcje wiejskich ośrodków zdrowia. W miejscowości Gruta znajduje się jedyna na terenie gminy apteka.

W zakresie obsługi weterynaryjnej działa tutaj Lecznica dla zwierząt „Nowa” zlokalizowana w miejscowości Mełno oraz Specjalistyczna lecznica weterynaryjna w Nicwałdzie.

Znajdują się tutaj 4 masarnie w tym 2 ubojnie, 2 piekarnie i cukiernie; głównie w miejscowości Gruta oraz w Mełnie. Na terenie gminy działają 32 sklepy spożywczo – przemysłowe oraz 2 drogerie.

W miejscowości Słup prowadzi działalność Gospodarstwo Agroturystyczne, które działa przez cały rok i posiada 13 miejsc noclegowych.

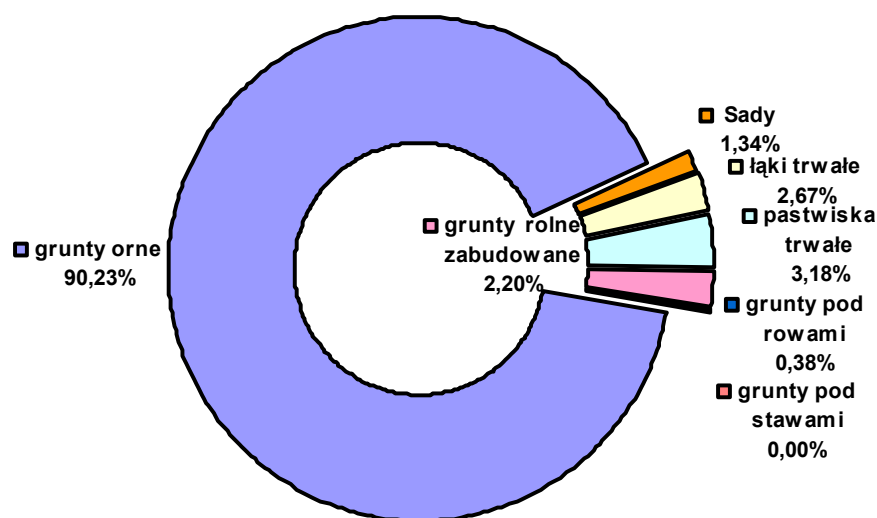
2.6. ROLNICTWO

Rolnictwo stanowi jeden z podstawowych działów gospodarki. Zadaniem jego jest uzyskanie produktów roślinnych i zwierzęcych w wyniku uprawy i hodowli roślin oraz chowu i hodowli zwierząt gospodarskich, dla zaspokojenia potrzeb żywnościowych ludzi i inwentarza żywego. Dostarcza ono również surowców dla różnych działów przemysłu, otrzymuje też w zamian potrzebne w produkcji rolniczej środki, jak nawozy chemiczne, pestycydy, maszyny i energię.

Gmina Gruta jest typowym przykładem gminy wybitnie rolniczej.

Ogólna powierzchnia użytków rolnych gminy Gruta wynosi 10 095 ha. Co stanowi 82,37 % ogólnej powierzchni gruntów gminy.

Nad poszczególnymi typami rolniczego użytkowania ziemi dominują użytki orne nad łąkami, sadami, pastwiskami itp. Strukturę użytkowania użytków rolnych gminy Gruta przedstawia wykres 2.

WYKRES 2. Struktura użytkowania gruntów rolnych gminy Gruta

Rolnictwo odgrywa bardzo ważną rolę w tworzeniu struktury gospodarczej tego terenu. Skupia ono znaczne zasoby w postaci siły roboczej oraz majątku trwałego. Dobry rozwój rolnictwa na tym terenie opiera się na:

- korzystnych warunkach przyrodniczych; (wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej kształtuje się na poziomie (85,8 pkt.),

- znacznych zasobach siły roboczej,
- wcześniejszym zainwestowaniu w postaci obiektów inwentarskich i z zakresu infrastruktury technicznej.

Najwięcej gospodarstw znajduje się w Grucie, Nicwałdzie i Okoninie.

Przeważają tu gospodarstwa o powierzchni do 5 ha. Natomiast najlepsza struktura gospodarstw jest w Słupie, gdzie średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 15 ha.

Główne kierunki produkcji rolnej to:

- uprawy
- produkcja zwierzęca
- przetwórstwo rolno-spożywcze.

Według przeprowadzonego w 2002 roku Powszechnego Spisu Rolnego struktura gospodarki rolnej przedstawia się następująco:

TABELA 7. Powierzchnia zasiewów zbóż podstawowych w gminie Gruta

Produkcja roślinna / uprawy		
Rodzaj upraw	Powierzchnia upraw [ha]	Udział procentowy [%]
Ogółem	5762	100
pszenica	3743	65,0
żyto	108	1,9
jęczmień	1109	19,2
owies	39	0,7
pszenżyto	763	13,2

TABELA 8. Zwierzęta gospodarskie w gminie Gruta

Produkcja zwierzęca	
Rodzaj hodowli	Liczba pogłowia [szt.]
Bydło	4111
Trzoda chlewna	30149
Owce	426
Kozy	82
Konie	80
Króliki	191
Pozostałe zwierzęta futerkowe	312
Pnie pszczele	250
Drób ogółem	22765

Łączna liczba gospodarstw rolnych w gminie Gruta wynosi 958 szt. Najwięcej jest gospodarstw małych do 1 ha (ok. 300), co stanowi 31,5% wszystkich gospodarstw gminy. Gospodarstw powyżej 15 ha jest ok. 170 (ok. 17 % wszystkich gospodarstw). Poniższa tabela przedstawia charakterystykę gospodarstw rolnych:

TABELA 9. Charakterystyka gospodarstw rolnych według siedziby gospodarstwa

Grupy obszarowe użytków rolnych	Liczba gospodarstw [szt.]	Procentowy udział gospodarstw w stosunku do wszystkich gospodarstw gminy	W tym gospodarstwa indywidualne [szt.]
Ogółem	958	100 %	955
Do 1 ha	302	31,52%	302
1 – 5 ha	195	20,35%	195
5 – 10 ha	170	17,74%	170
10 – 15 ha	131	13,67%	131
15 ha i więcej	160	16,70%	157

Większość powierzchni użytków rolnych gminy, znajduje się we władaniu gospodarstw indywidualnych, posiadających minimum 1 ha użytków rolnych. Powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych wynosi 9141 ha, co stanowi około 79% ogółu gospodarstw. Pozostałe użytki są we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych i spółek z osobowością prawną.

2.6.1. ROLNICTWO EKOLOGICZNE

W obecnych czasach coraz większą rolę przywiązuje się do rolnictwa ekologicznego. Jest to rodzaj rolnictwa wykorzystujący naturalne mechanizmy przyrodnicze w pielęgnacji roślin i podnoszeniu ich wydajności z równoczesnym podnoszeniem żyzności gleb i walorów zdrowotnych produktów rolnych.

W gminie Gruta nie zlokalizowano działającego na większą skalę typowego „gospodarstwa ekologicznego”. Stosowanie ekologicznych zasad w rolnictwie ogranicza się do zalesiania gruntów o słabej przydatności rolniczej.

2.7. TURYSTYKA I REKREACJA

Do głównych atrakcji turystycznych rejonu gminy Gruta zalicza się rezerwat „Dolina Osy”. Jest to największy rezerwat powiatu grudziądzkiego. Został on utworzony w 1994 roku. Zlokalizowany jest na terenach obejmujących 3 gminy powiatu grudziądzkiego: Gruta, Łasin i Rogóźno. Jego całkowita powierzchnia zajmuje 665,12 ha, natomiast w gminie Gruta znajduje się 405,23 ha. Jego celem ochrony jest krajobraz doliny dolnej Osy, ekosystemy leśne z naturalną szatą roślinną oraz stanowiskami chronionymi roślin i zwierząt. Jego szczegółowa lokalizacja na terenie gminy Gruta znajduje się w okolicy miejscowości Słup Młyn

gdzie obejmuje głęboko wciętą, silnie meandrującą dolinę rzeki Osy. Rezerwat charakteryzuje się dużymi deniwelacjami terenu, licznie występującymi niszami źródłkowymi i bocznymi parowami. Ciekawa jest także szata roślinna rezerwatu; lasy zajmują tutaj jego dominującą część. Przeważają grądy, buczyny i łągi jesionowo-olszowe.

W miejscowości Słup, przy malowniczych terenach rezerwatu Doliny Osy znajduje się **Gospodarstwo Agroturystyczne**, oferujące wypoczynek całoroczny wraz z wyżywieniem.

W miejscowości Słup-Młyn, przysiółku będącym częścią wsi Słup, znajduje się młyn wodny na rzece Osa. Rzeka jest tu spiętrzona na około 2 m i porusza młyn wodny. Istnienie młyna na Osie wzmiankowane jest już w roku 1383. Młyn stanowił kiedyś własność zakonu krzyżackiego. Obecny młyn pochodzący z wieku XIX, czteropiętrowy, o konstrukcji szachulcowej nie jest użytkowany.

Na terenie gminy licznie występujące **Jeziora** stanowią doskonały punkt wycieczkowy dla mieszkańców regionu grudziądzkiego, oraz atrakcyjny obiekt dla wędkarzy.

Słabo zagospodarowane infrastrukturą rekreacyjną brzegi jezior, brak wyznaczonych obszarów rozwoju turystyki ujętych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz niedostateczna promocja gminy pod kątem pozyskania inwestorów w turystyce to główne czynniki wpływające na słaby rozwój tutejszej turystyki i rekreacji.

Gminę Gruta przecinają następujące **szlaki turystyczne**:

- ❖ Szlak zielony swój początek bierze w miejscowości Ostrowite (stacja PKP) Ostrowie następnie przebiega poprzez Rywałdzik, Buk Pomorski, Żwieckie nad Osą, jezioro Mełno, Zakrzewo, Fijewo a kończy w Radzynie Chełmińskim,
- ❖ Szlak żółty rozpoczyna się w Grudziądzu: Wielkie Tarpno - Kłódka - Dąbrówka Królewska - Salno - Orle - Słupski Młyn - Szczepanki - Rogóźno Zamek - Sobótko - Szembruk - Wydrzno - Szywałd – Nogat, a swój kres ma nad jeziorem Kuchnia w gminie Łasin.

